

זמן מעט לאחר הלוויה עברה אמילי לגור בבית הכפר. ומיד לאחר מכן נישאו בליז וזמילי אשר נלקח צנוע במשרד לרישוי אורחיים... מדי פעם עוד היתה אמילי ממלמלת בינה לבינה משהו מעין: "איזו התחשבות נפלאה מצידה של מרת שקפי" ושלוחה שהלכה ונטבחה לה...
סיפור של אייריס מרדוק מעולה ופשוט. הוא מתמודד עם כמה מתעוקותיו של בן המצוייה השנייה של ה-20: הניכור לעומת הבדידות, המסירות לעומת האגו-איזם. את כל אלה מנחה ומנחה נתיב מאוד קיומי. את מהלך העלילה מרפדת מרדוק באווירה של קומדיה שחורה, תוך שהיא מנפצת את אגדת משולש האהבים. כמה חבל, שאין בספרות הישראלית העכשווית סופרים, שיש בכוחם להוציא מתחת לעטם יצירה כה פשוטה, מרתקת ומלהיבה כזו. תרגומי של חיים תרמון, מניח את הדעת, ואינו פוגם בשטף כתיבתה המרתק של מרדוק. ספר מומלץ ביותר, בדומה לשאר ספריה של מרדוק שראויור בעברית.

מחקר

אבן-צדיק

יונה דויד, חוקר ספרות ושירה. מקדיש מזה שנים רבות את זמנו לחקר ולפיענוח שירים ופיוטים עבריים עתיקים. בין מחקרי ריו ניתן למצוא את שירי זבדיה, המונים 10 שירי קודש של המשורר זבדיה, שחי ופעל בדורמה של איטליה במאה התשיעית; שירי נחום, המונים 15 שירים מפרי עטו של המשורר נחום, שהמהדיר יהיה אותו כמחלום נחום בן יעקב המעי"ב, בן המאה ה-13; שירי אמיתי, 46 שירים וקטעי שירה מאת אמיתי יברבי שפטיה, שחי ופעל בסוף המאה התשיעית. הריה ראש האסכולה הפייטנית העברית של דורמה איטליה בתקופתו; פיוטי אליה ברשמייה, ובו 38 משיריו של המשורר ר' אלה בר שמועיה, בן המאה ה-11, שחי ופעל בבאר שבע ובדרום איטליה. פיוטי יוסף בנטולי, המכונים 15 שירי קודש של המשורר יוסף בן דויד בנ"סול, שחי ופעל בטולידו בראשית המאה ה-14, והיה האחרון שהשפיק ליצור ברוח המורשת של שירת ספרד הקלאסית. בימים אלה פירסם יונה דויד קובץ נוסף, תחת הכותרת שירי יוסף אבן-צדיק, מגדולי המשוררים של המאה ה-12, שנחשב גם כפילוסוף, וסיפרו העולם הקטן תורגם לעברית על-ידי משה אבן רביב. בי קובץ זה 36 שירים מפרי עטו של אבן צדיק, שאתם ליקט על פי כתבידו ודפו סים שונים יונה דויד, והביאם עם חילופי גוסח וביאורים.

מחזור אחד מתוך שירי הקובץ, יונה מחזור של שירי חשק, החל באין די לחילי שאותו פותח המשורר כך: "אין די לחילי / אל נא כנלעד / כי אם כמצעד / אך אצטקה עד / אולי בקולי / אין די לחילי... / ומסיים במילים: "כי נפלאה אהבת נשים, כהן אבל לא באשים... בשיר-חשק אחר, תאווה לנה, כותב המשורר בין ה" שא: "מבכי אחי / ירוו לחים / נא כתפוחים / משרי עלמה..."

בשיר-חשק נוסף, הכרת ליל ברית, כותב אבן-צדיק: "וירי לי ממוקא עש כעצמו / ופם קנאז אשר נפלא לצפנו / כנפשו / את אשר נישא בפיות / שמו מוקצה פאת מערב (פינו) / אשר המד שכונ כינות צלעי / כגוזל חלים / התלונן בקינו / ונתור לנפשתי שם מנוחה / כאפדני ונתנופם בתרנו(?)..."

- * יונה דויד — שירי זבדיה: הוצאת עכשו, 66 עמודים.
- ** יונה דויד — שירי נחום: הוצאת עכשו, 48 עמודים.
- *** יונה דויד — שירי אמיתי: הוצאת עכשו, 144 עמודים.
- **** יונה דויד — פיוטי אליה בן שמעי יה: הוצאת האקדמיה האמריקאית למדעי היהדות, 169 עמודים.
- ***** יונה דויד — פיוטי יוסף בנטולי: הוצאת ראובן מס, 55 עמודים.
- ***** יונה דויד — שירי יוסף אבן צדיק: הוצאת האקדמיה האמריקאית למדעי היהדות, 94 עמודים.

בין שירי הקודש של אבן-צדיק, בולט ביופיו השיר: קחה שיר זה, הנפתח ב" מילים: "קחה שיר זה לנחמה / חתן דמים אשר דמה / לאיל על אפיקי מים / ולא יוכל שכור צמא / חדה עם יעלת חשק / יפת מראה יפת קומה / ואולם שור ואל תגע / כמו תשור פני כימה / ואל תסיג גבול לשום / דמי שלום במלהמה / והתי עצב לך כי מין / חלבים יעלה חמה / וכן מחוץ לך מיה / ומחדר לך אימה...". שירים אלה של אבן-צדיק משווה יונה דויד במקורות שונים, ביניהם כתבידו אוקספורד, אוסף בודפשט, ספריית שוקן ירושלים, אוסף גינצבורג, מוסקבה, ועוד אוספים של כתביידי יהודים עתיקים ונדירים.

בספר זה, בדומה לספרי המיקבץ והמחר קר האחרים של יונה דויד, הוא כמו גואל מהשיכחה את שורשיה של השירה העברית ומעניק להם חיים מחדשים. ספריו של דויד קפדניים למדי בעשייתם, מלווים לעיתים בתצלומים מתוך כתבי-היד, שמהם ליקט הוא את השירים. במבול של מאות, אם לא אלפי, קבצי-שירה עברית, הרואים אור מדי שנה בשנה בישראל, אולי מן הראוי להקדיש מעט יותר תשומת-לב ל" קבצי שירים אלה. אותם מפרסם דויד, שחקר נצח השירה העברית לנגד עיניו.

מקור

חוג'ה מוסה

מעפע לפעם רואה-אור ספר בעל איכור יות, העשוי להזכיר לנחנים מחברת-השפע הישראלית את תלאות החיים בארץ-ישראל בימי הראשית שלה. ספר כזה הוא הספר המביא בכפיה אחת את חדרה מאת משה סמילנסקי ודגניה ליוסף ברקאי, שראה-אור בסידרת תרמיל.

בחזרה מביא סמילנסקי בעדות מעין ראשונה את סיפורה של הקומנה החדר-ית, אותם חלוצים שאמרו בעיצומה של מגיפת הקדחת בביצות חדרה: "מפ לנו המוות בחדרה מתים בלעדיה!... בלשון עברית נקיה מביא סמילנסקי את סיפורם של אותם חלוצים, המגיעים ונוטים אוהלים בחזרה של חדרה. חלוצים המנותקים מעולם ומלאו: "לפי תנאי הימים ההם היתה יפו רחוקה מאתנו מהלך שתי-עשרה שעות, וחופה — שמונה שעות, זהדרכים קשות, ובחוקת סכנה. ימנחו היינו צריכים להביא מן העיר את כל צרכי האוכל וחומרי הבניינים, ואפילו חומרי ההסקה..."

חדרה הוא סיפור עשית השורשים, הי קשים, המוות, התיקויה והחיים, המאבק בקדחת ובמודיר (מנהל המחוז) התורכי שישב בקיסריה; סיפור הצלתם של החלוצים בעזרת עצי האקליפטוס, שהביאו את המקום מן הקדחת. סמילנסקי פורש רייעה רחבה של המאבק לחיים, בעזרת חובבי-ציון, הברון רוטשילד, הרופא הלל יפה והמאבק בשכנים הבדווים, ש" שכנו בביצות שהקיפו את המושבה. זה סיפור אותנטי של מאבק ונצחון על הי חיים, על היפה ועל הצודק.

בדגניה של יוסף ברקאי מובא סיפורה של דגניה, בעט אחד ממייסדיה, כפי שנכתב 18 שנה אחרי היווסדה באדמות אוס-גינדי. ברקאי פורש גם את סיפור היסודות האדוני-אולגיים של מייסדי דגניה, שאת העיקרי בהם הוא מגדיר כ"השאיפה לעבודה עצמית... הוא מתאר את הבעיות שהיו למתיישבים עם המשרד הארצישראלי ש" שכן באותם ימים ביפו. תיאור של ההתגלות באותם ימים מביא ברקאי: "בשנה ויותר ישכנו כפתי הערבים ובערפי עין רעועים. מלבב רוח קלה היה הבנאי מודע. ופעם, בליל פעה, נהפך הצורך שלנו על פניו. הרוח נשא את חלקי ל" מרחקים, עד הכפר צמח, ואנו נעמדים בחוץ, כמעט עירומים, ומתבדחים..."

אחד הקטעים המעניינים בסיפורו של ברקאי הוא סיפור לידת הילד הראשון ב" דגניה: "מה תעשה אם הילד, זו שהיתה מסורה כל הזמן לעבודה במשק ופעילה מאוד — עכשיו מה תהא עליה? התעוב

את עבודתה ותמכר לילדה לספל בו? וכיצד מלאכה זו נעשית? מי ידריך את חברתנו זו... להלכה הורינו, כי האשה משתפת עם כולנו ביצירת המשק, ולשם זה יש לשחררה מבינות תמיד המספלת היחידה בגידול ילדיה. אבל איך נקיים הלכה זו למעשה, לא ידענו. ובכן, אבוא נפתרה שאלת המיפול בילד הראשון — על-ידי האם עצמה: היא היתה נוהגת לקחת עמה את הילד למקום עבודתה — לרפת, לנן הירקות, וכו'. נשא הילד קולו וכך — פרצה כל דגניה בכבי... אותו

סופר-חזון סמילנסקי הקומנה החדרית

ילד ראשון של דגניה, לא היה אלא משה דיין, שהוריו עברו כעבור זמן מה מדגניה, והיו למייסדי המושב גהלה.

דגניה של ברקאי מצטרף למסכת תיאורי אותם ימים ראשונים, ומעלה העיקרות היא בפשטות, בקיון הלשון, וביכולת לתאר היסטוריה כמות שהיא. הספר מומלץ לדורות אשר לא ידעו ואינם יודעים את תולדות הארץ הזאת, וימי המצוקה של ראשיתה.

כתבי עת

זמנים

שתי חוברות של כתבי-העת המעולה לי היסטוריה זמנים רואיור בסמיכות של זמנים. חוברת 7 נפתחת ברשימתו של ברנרד ופרשטיין אור חדש על רצח הלורד מוין, שבה בותר המחבר את רצח השר הבריטי לענייני המזרח-התיכון בימי מלחמת-העולם השנייה, וחושף את מה שנחשף כבר בסידרת הטלוויזיה עמוד האש, כי הלורד מוין גילה בשנות חייו האחרונות נטייה לצדד בציונות. מחבר המאמר רואה ברצח הלורד מוין בידי אנשי לח"י, פעולה של טירוף גמור.

מרים גריפין בוחנת את עלייתה של אופנת ההתאבדות ברומא תחת הכותרת התאבדות ברומא העתיקה, ואת השפעת מות סוקראטס על אופנה זו. בין הדמרי יות שבהן דן מאמר זה בולט מארקוס פורקיוס קאטו, אשר "התאבד כדי לחסוך מעצמו את הפד המנצה וייצר אופי נהי חדשה... ליאון לובו ברשימתו עשית ספרים בתקופת הרנסאנס — בית-הדפוס של פלאנטן באנטוורפן, מביא סיפורו של אחד מבתי-הדפוס הגדולים של הרנסאנס, ואת סיפור השפעתו על מהפכת הדפוס ועל תרבות זמנו.

לאון האמון מהסורבון בפאריס מביא בהגול וההיסטוריה את סיפורו של מייסד הפרובליקה החמישית בצרפת, שהיה חדר בתחושת שליחות מוגזמת. ופשה כל ש" ביכולתו כדי להשיב לארצו את עטרת הגדלות שלה. מאמרו של האמון נקרא, בלהבדל אלפי הבדלות, כפארודיה על שילטונו של מנחם בגין בישראל, והוא חושף את הפאתוס השילטוני. בעזרתו שלט

* זמנים 7, 8. עורכת עדיה זוטל, הוצאת זמורה ביתן + אוניברסיטת תל-אביב, (כריכה רכה + תצלומים צבעוניים).

דהיגול בצרפת. האמון מפענח את דמרי יות המופת מתולדות צרפת שהשפיעו על נפשו של דהיגול. מאמר נוסף העוסק ב" דהיגול, הוא הגרול דהיגול המערכת ה" אירופית והברית האטלנטית מאת פייז מלאנרי מהאקו נורמאל סופרייר ב" פאריס, והוא בוחן את נסיון יציאתה של צרפת בהשראת דהיגול לעצמאות מהברית האטלנטית ומאמציו לפיתוח פצצות הגרעין הצרפתיות והתעצמותה הצבאית של צרפת. תוך האמונה, שישנה דרך צרפתית בין ארצות הברית לבין ברית המועצות.

מושה צימרמן מהאוניברסיטה העברית בירושלים בוחן את הנושא: אלטרנטיבה לאומית גרמנית: פרידריך נאומן והתנועה הנצינאל-סוציאלי, וזורה אור על אחד משרשי התנועה הנאצית הגרמנית. **שולמית וולקוב** מביאה במאמרה עוד על האנטישמיות ועל הקר האנטי-שמיות בחינה של שאלת הביצה התרנגולית, ומי קדם למי? החברה האנטישמית למרכיביה, או הקיום היהודי המיוחד. **אריק ג'ון הובסבאום**, בוחן את תרבות הפועלים באנגליה, הנחשבת לתרבות ההמונים המפותחת ביותר בעולם, ואת ש" בוחן את גוויעת האימפריאליזם ה-

מנהיג דה-גול פאתוס שילטוני

בריטי ברשימתו: בריטניה — אילוצים פנימיים מול ביטחון וגדולה אימפריאלי. **מגן ברנדי** ממוזיאון ישראל פורש את גיזולה של ירושלים בשלהי הבית הראשון, ומעריך את תושביה ב-15 אלף תושביים באותה תקופה.

חוברת 8 של זמנים נפתחת בבחינת פריקטס המדינאי מאת **ארנסט בא"ר יאן**. **איתן קולברג** מביא את סיפור השיטה — סינתזה של עלי, אחד מיושבי מוחמד, שעליו מסופר כי נולד נימול. מנהל הספרייה הלאומית **מלאכי בית-אריה**, מביא בליווי דוגמות את הספר העברי בימי-הביניים. **רחן ברקאי** בוחן את נושא הפטריוטיות וכיסופי המולדת אצל נוצרים, מוסלמים ויהודים בספרו של ימי הביניים, **ויעקב מצר** בוחן את התמוטטותה הכלכלית של ארצות-הברית באוקטובר 1929. ברשימה תחת הכותרת, עידן חדש ומשבר בסופו, ומומלץ לו לקורא הישראלי לקרוא רשימה זו בימים אלה של אינפלציה דוהרת. **מיכאל י' כוהן** בודק את טרומה הקול היהודי והקמת מדינת ישראל בעוד **לופי דווידוביץ** בוחנת את עמדתם של ההיסטוריונים גרמנים אל מול פני הנאצינאל-סוציאליזם. כנושא זה, בוחן **יוסף אלגזי** את דו"ח **קורנר**, שהציג לפני ה"יכלר את תוצאות הפיתרון הסופי.

הסיכום: חוברות זמנים ממשיכות להיות חוויה של בחינת נושאי היסטוריה מרתקים, במתכונת מרהיבה. מאמרים מרתקים, איריים ותצלומים נדירים, הופים כים כתבי-עת זה לאחד מהמעולים הרואים אור במדינת ישראל.